

EL RETRAT EQÜESTRE DE CARLES III PATROCINAT PER LA JUNTA DE COMERÇ DE BARCELONA, UN MONUMENT FRACASSAT

Mariona Fernández Banqué

L'any 1785, els confins de l'art de l'escultor Salvador Gurri Coromines (Tona 1749- Barcelona 1819), que ja havien estat ampliat quan aquest va abandonar la comarca de la infantesa per aventurar-se en el garbuix barceloní, s'haguessin pogut eixamplar si el projecte que ambicionava la Junta de Comerç de Barcelona finalment s'hagués realitzat. Per bé que el 1783 Gurri ja havia participat en una obra vinculada a la monarquia, dissenyant els carros triomfals de la màscara reial patrocinada pels col·legis i gremis de la ciutat amb motiu del naixement dels infants bessons Carles i Felip i de l'anhelada pau amb Anglaterra, en aquesta ocasió l'escultor hauria gaudit d'una oportunitat única, atès que s'hauria enfrontat amb el retrat eqüestre d'un personatge de magna importància: el rei Carles III.

El monument va ser concebut per la Junta de Comerç de Barcelona després que s'aconegués la fi de la pirateria al Mediterrani, perpetrada sobretot pels corsaris algerians. El pillatge es va aturar gràcies a uns acords amb els tunisians; especialment, gràcies a la firma d'un tractat de pau amb Algèria el 1785, després que aquest país patís un seguit de bombardeigs dissuasius per part de l'esquadra espanyola. El nou context de seguretat marítima va afavorir notablement el mercadeig de la franja llevantina de la península, i la Junta Particular, que representava el comerç de Catalunya, va voler mostrar la seva gratitud vers el seu benefactor,

Carles III, erigint un retrat equestre d'aquest, així com un bust del comte de Floridablanca.¹

Amb aquest desig, durant la reunió de la institució catalana del 28 de juliol de 1785, el seu president va fer pública la voluntat de dur a terme aquestes dues estàtues, la primera fabricada en bronze per a un indret públic encara indeterminat i la segona per a l'edifici de la Llotja, que aleshores s'estava reformant.² Així, en aquella assemblea es van dictar les primeres providències, es va acordar l'erecció d'ambdues obres i es va comissionar per a aquesta tasca tres dels seus membres, el marquès de Palmerola, Melcior Guàrdia i Fèlix Prats, a qui el secretari no va trigar a comunicar que:

Mui S^{res} mios: Haviendose echo presente en la R^l Junta particular de Gobierno del Comercio de este Principado por el Sr Intendente Presidente con motivo de haverse premeditado por la misma Junta lo que debia practicarse en obsequio de S. M., y gratitud al Sr Conde de Floridablanca, publicada que fuese la Paz con los Argelinos, en memoria de un suceso tan importante al bien del Estado, y del Comercio en particular; que parecía â su S^{ria} conveniente se tomase resolucion en el asunto: Há acordado dha R^l Junta que se erija una estatua ecuestre fabricada de Bronce, que deberá colocarse en el parage, que se tuviese por mas publico, y oportuno â manifestar los Justos, y debidos sentimientos de amor, y reconocimiento de estos Naturales â los efectos, que experimentan del magnanimo, y benefico Corazón de su Soberano: Y al mismo tiempo un Busto del Exmo Sr Conde de Floridablanca, que se colóque en la Casa Lonja para llevar â la posteridad la memoria de lo mucho, que debe el comercio de este Principado â las sabias

-
1. Per bé que Carlos Cid Priego ha apuntat la possibilitat que el bust de Floridablanca fos realitzat per Salvador Gurri, cal dir que aquest retrat no es va arribar a fer i que en la documentació conservada no hi ha cap constància que Gurri en fes cap disseny o model o que hi participés de cap manera. Vegeu Carlos CID, «Notas biográficas sobre el escultor Salvador Gurri», *Archivo Español de Arte*, vol. XXXIV, núm. 134 (1961), p. 115.
  2. BC, JC 10, Llibre d'Acords, 1784-1785, f. 335, 28 de juliol de 1785. Vegeu també Carlos CID, «Historia de algunos proyectos monumentales barceloneses de época neoclásica», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. IV, núm. 3 i 4 (1946), p. 419-420 i 445; Anna RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans: l'ensenyament de l'Escola Gratuïta de Dibuix i els pensionats a Madrid i Roma (1775-1815)», Barcelona, 1994, p. 218 [tesi doctoral].

*providencias de este ilustrado Ministro; Comisionando â V. S. S. para que traten, y arreglen los medios conducentes â que tenga su debido efecto con la brevedad posible: Lo que comunico â V. S. S. de acuerdo de la mencionada R^l Junta para su inteligencia y practica.*³

L'entusiasme pel projecte seguia un mes després, quan es va acordar noticiar aquestes bones intencions a la Junta Suprema de Comercio y Moneda per sol·licitar-ne el vistiplau. L'endemà mateix, els comissionats ja van posar fil a l'agulla i van escriure, entre altres, al secretari de la General, Manuel Giménez Bretón.⁴ El consentiment del tribunal madrileny va arribar el 28 de novembre del mateix any a través d'una ordre en la qual, a més d'aplaudir el bon propòsit del comerç català, es demanaven tant els dissenys de les escultures i l'indret acordat per col·locar-les, com els comptes que es van fer per sufragar els costos previstos. Tot, per tal d'assegurar-se que la idea era del grat del rei i poder sol·licitar l'aprovació sobirana.⁵

Els de Barcelona, però, ja havien mostrat la seva inquietud tant pel permís reial com pel croquis de les obres abans del reclam de la Junta Suprema suara esmentat, ja que, en l'extracte sobre l'expedient del monument eqüestre elaborat pel secretari de la Junta, Joan Vidal i Mir, on es llegeix informació que dona a llum part de la documentació, s'explica que:

Los S^{res} Comisionados, â fin de cumplir el encargo que les hizo la Junta escribieron â la Corte â Persona muy inteligente y de carácter, pâra que se sirviese facilitarles un escultor de primera habilidad y todas las noticias que considerase conducentes â que se hiciese con la mayor perfeccion la citada Estâtua y Busto: y habiendo la expresada Persona practicado la diligencia, y averiguado todas las circunstancias que

3. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 7, 28 de juliol de 1785.

4. BC, JC 10, Llibre d'Acords, 1784-1785, f. 351, 29 d'agost de 1785, i BC, JC 88, Copiador de Cartes 1785-1789, 30 d'agost de 1785. Ambdós també a C. CID, «Historia de algunos proyectos monumentales», p. 419-420 i 446; A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 218.

5. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 8, 28 de novembre de 1785. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 218. Aquesta ordre es va llegir en la reunió de la Junta de Comerç del dia 12 de desembre de 1785: BC, JC 10, Llibre d'Acords, 1784-1785, f. 421-422, 12 de desembre de 1785. Vegeu també C. CID, «Historia de algunos proyectos monumentales», p. 447, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 220. I el secretari de la Junta, Vidal i Mir, el va fer arribar aquell mateix dia als comissionats: BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 9, 12 de desembre de 1785.

*comprendia el encargo, resultó haber hallado Escultor de mucha habilidad que ofreció desempeñarlo.*⁶

Amb aquestes línies queda contextualitzada la carta que el 9 de novembre de 1785 Bernardo Belluga va enviar des de Sant Llorenç a la junta catalana, en la qual els comunicava que, abans de fer arribar a Floridablanca les representacions per demanar l'aprovació del monarca, havia consultat l'escultor Manuel Álvarez de la Peña (Salamanca 1727-Madrid 1797) el cost per a l'estàtua eqüestre, i que aquest s'havia ofert per deixar les obres que estava fent i dedicar-se exclusivament a l'escultura del rei que «ha de passar a la immortalitat». Així, Belluga va recomanar l'escultor Manuel Álvarez per a la realització d'aquesta obra i Joan Adán per a l'execució del bust del comte de Floridablanca.⁷

Quan Belluga va acudir a Manuel Álvarez per tal que l'informés sobre el preu del monument eqüestre de Carles III, no ho va fer pas aleatòriament, sinó al contrari: ho va fer perquè Álvarez ja havia treballat una tipologia semblant entre el 1778 i el 1780, quan va fer un model que representava el rei Felip V muntant a cavall, segons un propòsit del seu fill Carles.⁸ A més, l'escultor estava plenament integrat dins del sistema acadèmic, ja que, des que el 1757 va entrar a formar part del cèlebre grup dels acadèmics de mèrit, la seva carrera a l'entitat va ser imparable: va ascendir a tinent director d'escultura el 1762 i a director d'aquella secció el 1784, i va ser director general des del 1786 fins al 1798. De la mateixa manera, les seves obres van seguir l'ideari estètic dels il·lustrats, i la recerca de la proporció, l'equilibri i la bellesa ideal imitant només les parts més excel·lents de la naturalesa van prosperar en l'informe que va redactar per a Belluga sobre el model de l'escultura que ens ocupa:

---

6. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 2-4v.

7. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 26, 9 de novembre de 1785. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 220. La Junta de Comerç ja havia tingut contactes anteriors amb Bernardo Belluga per al mateix assumpte, segons que es llegeix en l'acord del dia 5 de setembre de 1785, on es veu que li havien escrit una carta i que aquest l'havia contestat aplaudint el doble projecte.

8. Aquest model encara es conserva avui a la Reial Acadèmia de San Fernando de Madrid. En el catàleg d'escultura d'aquesta institució, elaborat per Leticia Azcue Brea, l'obra està registrada amb el número E-147: Leticia AZCUE BREA, *La escultura en la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando: Catálogo y Estudio*, Madrid, 1994, p. 143-147.

*En el caso presente es preciso antes de hacer dho modelo en grande del tamaño que se hà de vaciar la Estatua de bronce, egecutar otro pequeño de tres, ò quatro pies de alto para estudiar el natural, frequentando à este fin los picaderos, i observando los caballos, sus castas, variedad de movimientos, i figuras que ofrecen sus musculaciones en los actos de andar, galopar, i correr. Y como todas estas atitudes son quasi imperceptibles, haciendo muchas en las quadras delante de los mismos cavallos, i tomando informe de los Picadores, à cerca de las partes mas hermosas de cada cavallo sobre que se estudie, para buscarlas en diversos, porque todas unidas no concurren en lo general en uno solo.*⁹

Tant la carta de Belluga com la d'Álvarez van ser llegides a la reunió de la Junta de Comerç de l'1 de desembre de 1785, i des de la ignorància, perquè Álvarez demanava trenta-cinc mil pesos. El Consell va acudir a un artista prestigiós però prou a l'abast, Pasqual Pere Moles (València 1741-Barcelona 1797), director de l'escola de dibuix patrocinada per la Junta, per demanar-li un informe.¹⁰ Aquest va respondre que el primer que calia fer era un petit model en cera amb el pedestal i els ornaments, que se li va encarregar immediatament.¹¹

Moles no es va fer pas esperar i el 6 de gener de 1786 ja va presentar l'informe i el modelet, que havia encomanat al seu company Salvador Gurri, tinent director de l'Escola de Llotja. L'encàrrec del model a Gurri consta documentalment tant en el sumari de les vicissituds del monument,¹² redactat per Joan Vidal i Mir, com en l'informe de Moles, que sortosament s'ha conservat entre els lligalls de la Junta de Comerç. En el seu

---

9. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 28 i 29, 7 de novembre de 1785. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 219.

10. BC, JC 10, Llibre d'Acords 1784-1785, f. 415-416, 1 de desembre de 1785. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 219.

11. Dins dels lligalls de la Junta de Comerç es conserva el dictamen que Moles va fer arribar al secretari Joan Vidal i Mir com a resposta a l'acord de la Junta del dia 1 de desembre: BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 12, 11 de desembre de 1785. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 220. El dictamen es va llegir a la reunió de la Junta del dia següent: BC, JC 10, Llibre d'Acords 1784-1785, f. 422, 12 de desembre de 1785. Vegeu també C. CID, «Historia de algunos proyectos monumentales», p. 447, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 220.

12. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 2-4v.

dictamen, Moles, conscient de la proposta de Bernardo Belluga i que la Junta encara no havia triat cap escultor, va recomanar, sense ànim d'ofendre Manuel Álvarez, Salvador Gurri com a candidat per obrar l'estàtua règia, amb la qual cosa va demostrar que el de Tona era un artista apreciat:

*Que el Sr Belluga ha acreditado su buen gusto e inteligencia dando el primer paso con el escultor Alvarez para saber el coste que podrán tener estas obras valiendose de un habil profesor, como por tal es conocido, y en su carta manifiesta, por lo que en ella explica perteneciente a los estudios que hazen los Escultores para el mejor acierto en obras de tanta entidad: por las referidas cartas quedo enterado de que la R^l Junta no tiene elegido profesor para el desempeño de estas obras: en este supuesto, me es preciso, sin hazer agrabio al talento de Alvarez, recomendar el distinguido merito de Dⁿ Salvador Gurri, conocido en muchas obras publicas y particulares / por el qual lo eligió la R^l Junta Teniente de la Escuela de las nobles artes, que desempeña à satisfaccion de la misma R^l Junta, con conocido beneficio publico: Este sugeto le concidero capaz de executar la estatua ecuestre, y no dudo se esmerará en una obra tan digna del Soberano en la que interesa su honor y el de la nacion.*¹³

De fet, Gurri ja havia iniciat el procés de construcció de l'obra amb el model de cera i, a més, també havia redactat un escrit, per ordre dels comissionats de l'obra, de les despeses que suposaria costejar-la, considerant el sistema de treball i la decoració del monument.¹⁴ I, si bé el text de Gurri és d'una gran vàlua per la nombrosa informació que proporciona d'una obra altrament desconeguda, cal dir que els seus pensaments no van ser del tot originals. El mètode d'imitació de la natura que va exposar, anant a les quadres per observar millor els moviments dels cavalls i les postures dels genets, recorda al text d'Álvarez, al qual ben segur que havia tingut accés:

13. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 10 i 11, 6 de gener de 1786. Vegeu també Carlos CID, *La vida y la obra del escultor neoclásico catalán Damià Campeny i Estrany*, Capellades, 1998, p. 236, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 221.

14. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 5-6v. [1786]. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 222-223.

Y por consiguiente es preciso hacer otro, [modelo], mediante el tiempo proporcionado para poder solidamente estudiar el buen uso de montar, y observar el mejor carácter, y movimientos de los cavallos para poder con mas seguridad conducir la obra en aquel grado de perfeccion que se desea para gloria del Monarca, y honra de la Nacion.

Para el estudio, y hazer del Modèlo propuesto, se necessitan ocho meses de tiempo; y comprehendidos todos los gastos de Cavallos, vistas de Picadores, y materiales, importará el Modèlo.

Alhora, la decoració del pedestal que va exposar el de Tona tampoc no era exclusiva, ja que Moles ja n'havia parlat en el seu dictamen quan havia esmentat «los adornos y figura de Cataluña que está sentada al zócalo del pedestal».¹⁵ A diferència del gravador, Gurri va recitar tota la iconografia planificada per a l'obelisc de la base, però, tot i així, va repetir conceptes:

*Cuyo Pedestál deverà ser adornado de los mejores Jaspes del Principado de Cataluña, y Marmol blanco de Carrara para molduras, estatuas, y baxos relieves. Entre las estatuas que deven adornar el Pedestál, la principal es Cataluña sentada sobre la Clave de Ercules, y en ademan de ostentar el escudo de Armas de España; y despues tres Medallones, con baxos / relieves de figuras alusivas â los hechos mas gloriosos, con que Cataluña se ha distinguido en servicio de sus Monarcas; como tambien quatro baxos relieves con Grupos de Trofeos Militares alusivos al valor, y otros adornos de festones de Laurel que deven adornar el borde de las quatro lapidas, en donde hiràn descritas las Dedicatorias.*¹⁶

Enlloc no s'explica qui va ser l'ideòleg de l'obra, els textos són contemporanis i es podria tractar d'un intercanvi actiu d'idees fruit de la relació quotidiana d'ambdós artistes, però no podem oblidar el paper determinant que va tenir Moles en la decoració de l'edifici de la Llotja, i no seria

15. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 11v, 6 de gener de 1786. Vegeu també C. CID, *La vida y la obra del escultor*, p. 236 i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 221.

16. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 5r i 6v. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 222-223.

gens estrany que un altre cop fos ell l'encarregat d'idear una escultura tan rellevant per a la Junta.¹⁷ Sigui com vulgui, un cop llegides les descripcions fetes per Gurri, ens sumem a la tesi d'Anna Riera, la qual afirma que els passatges proposats per al pedestal no buscaven la lloança directa del monarca, sinó que volien insistir en la fidelitat de Catalunya vers els reis, submissió en la qual la Junta destacava, sobretot apadrinant aquesta obra.¹⁸

Altrament, gràcies a ambdós informes és possible deduir com hauria estat el monument definitiu: una base de 36 pams d'alçària en forma d'obelisc, amb jaspis catalans i marbre blanc de Carrara per a l'ornamentació, coronada per l'escultura equestre de 18 pams feta en bronze a partir del procés de la cera perduda, i tot circumdat en la primera grada per una barana de protecció. La indumentària del monarca dependria de l'elecció sobirana: «El Rei esta vestido a lo heroico, con armadura de hierro: Luis XIII ya citado a la romana, trage en que dá mas campo al profesor para demostrar su habilidad; Sobre esta eleccion, me parece se debe consultar la R^l Persona, que tal vez eligiria la antigua española; vestidura, la mas comoda, mas noble y gallarda que han inventado todas las naciones».¹⁹ I el gest del cavall podria imitar la postura encabritada de l'escultura de Felip IV del parc del Retiro de Madrid.²⁰

Per acabar, la ubicació de l'escultura no es va concretar, però, davant la possibilitat de col·locar la imatge enfront de l'edifici de la Llotja i mirant el Palau del Capità General, Moles va indicar els canvis que s'haurien de fer en el pedestal per trobar l'harmonia urbanística amb l'edifici de la Llotja: ajustar-ne les alçades i incorporar unes pilastres dòriques a la base de l'estàtua per tal de contrastar l'ordre toscà de la façana. Aquesta localització pública suposava una funció emblemàtica explícita, la de glorificar la figura del rei, pròpia dels referents que havia citat el gravador: tant el monument de Felip IV situat al Jardí de la Reina del Palau del Buen Retiro com l'es-

---

17. Anna Riera ha dedicat un capítol de la seva tesi a l'estudi del paper rellevant de Carles Salas i Pasqual Pere Moles en la decoració iconogràfica de l'edifici de la Llotja. Vegeu A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 238-246.

18. Vegeu A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 223.

19. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 11v, 6 de gener de 1786. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 221.

20. Aquest model, citat per Pasqual Pere Moles, és la famosa escultura equestre que va programar el comte-duc d'Olivares i va fer Pietro Tacca el 1640, en la qual va vèncer les dificultats tècniques de la postura encabritada del cavall.

cultura de Lluís XIV de París, que, per bé que no explicita quina era, podria ben bé ser un dels dos retrats eqüestres d'aquest monarca que excel·lien a la capital del Sena: el de la Place de la Vendôme de Girardon o el de la Place des Victoires feta per Desjardins, els quals focalitzaven tot l'espai de les places respectives.²¹ De fet, la voluntat urbanística de Moles de concordar l'escultura amb el seu entorn s'apropava al model francès, ja que l'escultura de Girardon i l'alçària dels edificis circumdants van ser equilibrades expressament, com després va aconsellar el gravador per al projecte català. No es pot oblidar que Pasqual Pere Moles va poder passejar durant vuit anys pels carrers de la capital francesa, on va finalitzar la seva formació.

Però, malgrat l'avenç dels dissenys artístics, l'estàtua va topiar amb un obstacle infranquejable: el seu preu. Gurri havia valorat el cost de l'estàtua en seixanta-sis mil vuit-centes lliures, sense comptar el bronze ni la feina del fonedor, i la Junta es va veure incapaç de sufragar-la a causa de la decadència del comerç i l'economia:

*La Junta enterada de todo lo que queda expresado y considerando que los medios propuestos por los S^{tes} Comisionados para la execucion del mencionado proyecto, no podian proporcionar el considerable coste que tendria la Estátua Eqüestre, porque la grande decadencia que desde la ultima Guerra experimenta el Comercio, que se hace trascendental por consecuencia â todos los estados del Principado, presentaba para ello un obstáculo insuperable en estas circunstancias, y que se vehia la Junta precisada, ahunque con el mayor dolor, â diferirlo para otro tiempo mas favorable.*²²

Així, el projecte va quedar aturat i van venir mesos de silenci, tret del 18 de maig de 1786, quan un dels comissionats per a l'obra, Melcior Guàrdia, va presentar un dictamen a la Junta on admetia la decadència del comerç quan es va decidir l'erecció dels retrats.²³ Però els catalans no van

---

21. A. E. J. Morris ha estudiat tant la Place des Victoires com la Place de la Vendôme, i en tots dos casos afirma que les places es van desenvolupar a l'entorn de les escultures eqüestres de Lluís XIV. Vegeu A. E. J. MORRIS, *Historia de la forma urbana: Desde sus orígenes hasta la Revolución Industrial*, Barcelona, 1984, p. 222-223.

22. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 3r.

23. BC, JC 11, Llibre d'Acords, 1786-1788, f. 67, 18 de maig de 1786.

confessar les seves penúries econòmiques als de Madrid, que, intrigats pel mutisme, el 4 de juliol van escriure a Barcelona a través de Belluga per preguntar-los sobre l'estat de les obres. La Junta de Comerç va ordenar als comissionats que expliquessin als de Madrid per què no s'havien iniciat els retrats, i aquests van confessar que encara pesaven els mateixos problemes econòmics que patia la Junta quan va rebre els informes de Moles i de Gurri.²⁴ Així, es va acordar contestar l'epístola madrilenya noticiant els motius del retard, la desolació que sentien i la voluntat que tenien d'erigir el bust de Floridablanca immediatament, però, en canvi, posposar el projecte eqüestre per a temps millors, sense la intenció d'abandonar-lo.²⁵

Així mateix, també es va informar que s'havien proposat algunes solucions, les quals, d'altra banda, la Junta creia inútils, com ara que el capità general demanés ajuda econòmica als eclesiàstics, als nobles i al poble en general, com també a l'intendent i el president de la Junta, al comerç i a la marina: «[...] para que tomasen parte en la gloria que les resultaria de esta empresa, no pareciendo difícil recoger por este medio veinte y cinco mil pesos cada año, de los seis, que según los informes tomados se necesitan para esta obra, hasta dejarla enteramente concluida».²⁶ Sembla que, si més no, sí que es van dirigir als comerciants, segons l'acord del dia 30 d'octubre de 1788, on s'observa que el dia 10 de desembre de 1777 la Comunitat de Comerciants Matriculats va comissionar Joaquim Roca Batlle, Joan Antúnez i Joan Canaleta per executar una estàtua eqüestre del rei, i aleshores els demanaven quins progressos havia experimentat el monument. Però les contestes van ser en forma d'evasives i en l'acord del dia 20 de

24. BC, JC 11, Llibre d'Acords, 1786-1788, f. 96, 10 de juliol de 1786, i f. 101-104, 17 de juliol de 1786. Vegeu també C. CID, «Historia de algunos proyectos monumentales», p. 448, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 224-225. El secretari de la Junta fa arribar l'acord als comissionats: BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 17. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 224.

25. La carta a Belluga es guarda per duplicat: BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 23-25, 22 de juliol de 1786, i a BC, JC 88, Copiador de Cartes, 1785-1789, 22 de juliol de 1786. Vegeu també C. CID, «Historia de algunos proyectos monumentales», p. 449-450, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 225.

26. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 23-25, 22 de juliol de 1786. BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 24v, 22 de juliol de 1786. Vegeu també C. CID, «Historia de algunos proyectos monumentales», p. 449-450, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 225.

novembre de 1788 s'observa que els comerciants fan temps demanant l'informe de Gurri amb l'excusa de poder calcular millor els costos.²⁷

Certament, els orígens entusiastes van donar pas a una documentació de tenor pessimista que responia al context econòmic del moment. I, finalment, els presagis més tristos es van complir i l'obra no es va arribar a fer mai, com tampoc el bust del compte. La mort del rei el 14 de desembre de 1788 va acabar de donar el cop de gràcia definitiu a un apassionament que quedava ja ben lluny.

Els últims documents que fan referència a aquesta obra es limiten al pagament del modelet en cera que va fer Salvador Gurri, el qual, a causa de la demora de la realització de l'estàtua, encara no havia cobrat. Així, quan es va demanar a Pasqual Pere Moles el dictamen sobre el preu de la unió de dotze escultures de guix que Gurri havia ajuntat per a l'Escola de Dibuix, el director va aprofitar per recordar a la Junta el deute pendent:

Con este motibo me parece oportuno el añadir a Vm. que en fuerza de la orden de la R^l Junta de 12 de Diziembre de 1785 para que dispuciera se hiziera un modelo de la Estatua eqüestre y lo presentara con el informe que se me havia pedido, lo puse en execucion encargandolo al mismo Dⁿ Salvador Gurri: he diferido todo este tiempo el solicitar se satisfaga à este profesor, por esperar si tendria efecto el proiec-to y reunir este trabajo con el que se le mandase de nuevo; viendo que la dilacion de mas de tres años puede perjudicar a un sugeto que vive de su trabajo, me ha parecido de mi obligacion el recordar a la R^l Junta por medio de Vm, el que se le satisfaga.²⁸

27. BC, JC11, Llibre d'Acords, 1786-1788, f. 537, 30 d'octubre de 1788; f. 543, 20 de novembre de 1788, i f. 549, 1 de desembre de 1788. Vegeu també C. CID, «Historia de algunos proyectos monumentales», p. 450-451, i «Notas biográficas», p. 115, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 225. La Junta de Comerç fa arribar als comissionats l'informe de Gurri i demana a Moles que els deixi veure el model: BC, JC LIX, caixa 83, núm. 26, f. 21, 1 de desembre de 1788. Vegeu també A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», 225.

28. AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 97-98, 16 de juliol de 1788. El secretari de la Junta va fer arribar aquest dictamen de Moles al comissionat per a aquesta escultura, el marquès de Palmerola: AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 96, 28 de juny de 1788. Però, a causa de la seva marxa imminent cap a la cort, la Junta de Comerç va acordar passar l'expedient a un altre dels comissionats, Melcior Guàrdia, el 15 de setembre de 1788: BC, JC 11, Llibre d'Acords 1786-1788, f. 521, i Vidal li va fer arribar els informes necessaris el mateix dia: AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 92.

Havent llegit l'informe de Moles, un dels comissionats per a l'escultura eqüestre, Melcior Guàrdia, va determinar que per tota la feina que Gurri havia fet per a la Junta i que encara s'havia de liquidar, és a dir, tant la unió dels dotze guixos com el model de l'escultura eqüestre de Carles III, entre d'altres, se li paguessin 191 lliures, 7 sous i 6 diners. Aquest era el valor que Gurri havia demanat només per la feina dels guixos.²⁹

Sembla que l'escultor no va estar d'acord amb aquest import o bé que encara no havia cobrat, perquè l'11 de desembre de 1788 va redactar un recurs on demanava que se li liquidés la quantitat que, segons ell, Moles havia assignat a aquest model.³⁰ El cert, però, és que el gravador no havia fixat cap quantitat, i l'error de Gurri va originar un malentès entre ambdós artistes que va anar més enllà de la simple anècdota, a tenor d'una resposta expedida des de la Junta on es recordava a l'escultor que Moles no només no havia fixat cap quantitat, sinó que sempre l'havia afavorit, i, ahora, se l'advertia seriosament que s'informés correctament abans de fer cap afirmació equivocada:

El recurso ultimo de Salvador Gurri en atencion à que no pide cosa determinada, si unicam^e la cantidad q^e señaló Dⁿ Pasqual Pere Moles y de los recursos antecedentes resulta q^e Moles no señalo cantidad alguna, parece q^e debe ponerse al Decreto; Como viene no ha lugar. Pero si por atencion al empleo que ocupa quiere V. D. suavizar el Decreto me parece podria ponersele el Decreto siguiente: entreguese al suplicante la cantidad de — — (es la que opina el S^{or} Dⁿ Melchor de Guardia otro de los Vocales de V. S. con su informe de fecha de 17 de pasado 7bre) por satisfaccion así del modelo de la estatua equestre como de todo otro trabajo y gratificacion de lo trabajado y dirigido

29. AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 93-94, 17 de setembre de 1788. Aquest informe va ser llegit i acceptat per la Junta de Comerç el dia 25 d'aquell mes: BC, JC 11, Llibre d'Acords, 1786-1788, f. 523-524, 25 de setembre de 1788.

30. AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 89, 11 de desembre de 1788. La Junta llegeix el recurs a: BC, JC 11, Llibre d'Acords, 1786-1788, f. 557, 15 de desembre de 1788. Vegeu també C. CID, *La vida y la obra del escultor*, p. 236, i A. RIERA MORA, «La formació dels escultors catalans», p. 225. Al l'Arxiu Històric de la Ciutat es conserva l'ofici de Joan Vidal i Mir, secretari de la Junta, on es fa arribar als comissionats per a l'obra, Palmerola i Guàrdia, el recurs de Gurri que datava de l'11 de desembre de 1788, per acord de la Junta: AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 88, 15 de desembre de 1788.

por el suplicante hasta el dia presente, y se le previene q^e en adelante haga los recursos con mas solidez, cerciorandose antes de la verdad de los hechos q^e exponga ò suponga.

Pero si V. S. todavia quiere hacer mas indulgente la correccion q^e considero precisa para no fomentar mas las displacencias q^e ya subsisten entre los expresados Moles y Gurri podria V.S. omitir la prevencion en el Decreto disponiendo q^e el secretario se la hiciese de palabra manifestandole la equivocacion con que ha procedido en lo respectivo a Moles, pues este no solo no ha asignado cantidad alguna, si que todas las consideraciones e insinuaciones q^e ha hecho podian por sobrado favorables à dicho Gurri notarse parciales.³¹

Finalment, l'expedient per al cobrament de la unió dels dotze guixos i del retrat eqüestre de Carles III es va despatxar el 16 de febrer de 1789,³² i amb aquest tràmit es van acabar les notícies d'un projecte ple de bones intencions però condemnat al fracàs des del seu inici.

---

31. AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 91, c.1788.

32. AHCB, Gremis, Junta de Comerç, vol. 8, V.D. 79, f. 90, 16 de febrer de 1789.